

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRẦN THỊ NGỌC HẰNG

**NGHIÊN CỨU ĐA DẠNG CÂY THUỐC TRONG MỘT SỐ
KIỂU THẨM THỰC VẬT Ở XÃ CÚC ĐƯỜNG,
HUYỆN VĨ NHAI, TỈNH THÁI NGUYÊN**

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

THÁI NGUYÊN - 2019

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRẦN THỊ NGỌC HẰNG

**NGHIÊN CỨU ĐA DẠNG CÂY THUỐC TRONG MỘT SỐ
KIỂU THẨM THỰC VẬT Ở XÃ CÚC ĐƯỜNG,
HUYỆN VĨNH NẠI, TỈNH THÁI NGUYÊN**

Ngành: SINH THÁI HỌC

Mã ngành: 8 42 01 20

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

Người hướng dẫn khoa học: TS. ĐINH THỊ PHƯỢNG

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng cá nhân tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa được ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác. Nếu sai tôi hoàn toàn chịu trách nhiệm.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2019

Tác giả luận văn

Trần Thị Ngọc Hằng

LỜI CẢM ƠN

Trong suốt quá trình học tập và thực hiện đề tài luận văn thạc sĩ tại khoa Sinh học Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên, tôi đã nhận được sự ủng hộ, giúp đỡ nhiệt tình của các thầy cô giáo trong trường, gia đình và bạn bè.

Trước tiên tôi xin bày tỏ lòng cảm ơn sâu sắc nhất đến cô giáo **TS. Đinh Thị Phượng** người đã tận tình hướng dẫn, truyền đạt những kiến thức, kinh nghiệm quý báu để tôi có thể hoàn thành luận văn của mình.

Tôi cũng xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành đến các thầy cô giáo trong khoa Sinh học, các thầy cô Phòng Đào tạo (bộ phận Sau Đại Học) trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã nhiệt tình giảng dạy và giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và nghiên cứu tại trường.

Tôi xin gửi lời cảm ơn tới các cô, các chú, các anh chị đang công tác tại UBND xã Cúc Đường, huyện Võ Nhai, tỉnh Thái Nguyên đã giúp đỡ nhiệt tình để tôi hoàn thành tốt luận văn của mình.

Cuối cùng, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn gia đình, bạn bè và những người thân đã luôn cổ vũ, động viên tôi trong thời gian qua.

Trong suốt thời gian làm luận văn tôi đã cố gắng hết mình nhưng do còn nhiều hạn chế về mặt thời gian, kinh nghiệm, trình độ chuyên môn nên chắc chắn không tránh khỏi thiếu sót và khiếm khuyết. Rất mong nhận được những ý kiến đóng góp quý báu của các thầy cô giáo, các nhà khoa học, cùng bạn bè, đồng nghiệp để luận văn của tôi được hoàn thiện hơn.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2019

Tác giả luận văn

Trần Thị Ngọc Hằng

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT.....	iv
DANH MỤC CÁC BẢNG	v
DANH MỤC CÁC HÌNH	vi
MỞ ĐẦU.....	1
1. Đặt vấn đề.....	1
2. Mục tiêu nghiên cứu	2
3. Thời gian và phạm vi nghiên cứu.....	2
4. Ý nghĩa của đề tài	3
Chương 1: TỔNG QUAN NHỮNG VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU.....	4
1.1. Những nghiên cứu về thảo thực vật, hệ thực vật.....	4
1.1.1. Một số khái niệm liên quan	4
1.1.2. Trên thế giới	4
1.1.3. Ở Việt Nam.....	6
1.2. Nghiên cứu về dạng sống thực vật	9
1.2.1. Trên thế giới	10
1.2.2. Ở Việt Nam.....	12
1.3. Những nghiên cứu về cây thuốc và vị thuốc trên thế giới và ở Việt Nam.....	13
1.3.1. Những nghiên cứu về cây thuốc và vị thuốc trên Thế giới	13
1.3.2. Những nghiên cứu về cây thuốc và vị thuốc Việt Nam	15
1.4. Những nghiên cứu về thảo thực vật, đa dạng thực vật và các loài thực vật làm thuốc ở tỉnh Thái Nguyên và khu vực nghiên cứu	18
Chương 2: ĐỐI TƯỢNG, NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	22

2.1. Đối tượng và địa điểm nghiên cứu	22
2.2. Nội dung nghiên cứu	22
2.3. Phương pháp nghiên cứu	22
2.3.1. Phương pháp kế thừa	22
2.3.2. Phương pháp điều tra thực địa (Tuyên điều tra, ô tiêu chuẩn).....	23
2.3.3. Phương pháp thu mẫu thực vật.....	24
2.3.4. Phương pháp phân tích mẫu thực vật	24
2.3.5. Phương pháp phân tích số liệu	25
2.3.6. Phương pháp điều tra trong nhân dân.....	25
Chương 3: ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN, KINH TẾ XÃ HỘI VÙNG	
NGHIÊN CỨU	26
3.1. Điều kiện tự nhiên	26
3.1.1. Vị trí địa lí, ranh giới	26
3.1.2. Địa hình	26
3.1.3. Khí hậu - thủy văn	26
3.1.4. Tài nguyên	27
3.2. Đặc điểm kinh tế - xã hội.....	28
3.2.1. Dân số, lao động	28
3.2.2. Thực trạng kinh tế - xã hội	29
3.3. Đánh giá chung.....	31
Chương 4: KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN	32
4.1. Đa dạng hệ thực vật ở khu vực nghiên cứu	32
4.2. Đa dạng các bậc taxon thực vật làm thuốc ở KVNC	33
4.2.1. Đa dạng mức độ ngành.....	33
4.2.2. Đa dạng mức độ họ	35
4.2.3. Đa dạng mức độ chi.....	37
4.3. Đa dạng thành phần loài cây thuốc trong các kiểu thảm thực vật ở khu vực nghiên cứu.....	38

4.3.2. Đa dạng cây thuốc trong thảm cây bụi	42
4.3.3. Đa dạng cây thuốc trong thảm cỏ	45
4.4. Đa dạng về thành phần dạng sống thực vật làm thuốc	47
4.5. Đa dạng yếu tố địa lý của thực vật làm thuốc	50
4.6. Đa dạng các bộ phận thực vật sử dụng làm thuốc	52
4.7. Đa dạng về giá trị sử dụng cây thuốc chữa trị các nhóm bệnh.....	55
4.8. Một số loài cây thuốc, công dụng và cách sử dụng của người dân địa phương	59
4.9. Danh sách các loài cây thuốc quý hiếm tại khu vực nghiên cứu.....	64
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ.....	67
1. Kết luận.....	67
2. Kiến nghị	68
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	69

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

Chữ viết tắt	Viết đầy đủ
B	: Cây bụi
Cau	: Cây dạng cau dừa
CR	: Rất nguy cấp
G	: Cây gỗ
KVNC	: Khu vực nghiên cứu
L	: Cây leo
Nxb	: Nhà xuất bản
ODB	: Ô dạng bản
OTC	: Ô tiêu chuẩn
Ps	: Phụ sinh
RTS	: Rừng thứ sinh
SĐVN	: Sách đỏ Việt Nam
SL	: Số lượng
TCB	: Thảm cây bụi
TCO	: Thảm cỏ
Th	: Cây thảo
TL	: Tỷ lệ
tre	: Cây dạng tre trúc
TTV	: Thảm thực vật
UBND	: Ủy ban nhân dân
UNESCO	: Tổ chức giáo dục, khoa học và văn hóa của Liên Hợp quốc
WHO	: Tổ chức Y tế thế giới

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 3.1. Thống kê hiện trạng số hộ, số khẩu xã Cúc Đường đến năm 2015 ...	29
Bảng 4.1. Sự phân bố họ, chi, loài trong các ngành thực vật ở KVNC	32
Bảng 4.2. So sánh tỉ lệ các họ, chi, loài cây thuốc với các họ, chi, loài thực vật ở khu vực nghiên cứu.....	33
Bảng 4.3. Phân bố cây thuốc trong các bậc taxon ở KVNC	34
Bảng 4.4. Số lượng họ, chi, loài cây thuốc thuộc ngành Ngọc Lan	35
Bảng 4.5. Các họ thực vật làm thuốc trong khu vực nghiên cứu.....	36
Bảng 4.6. Đa dạng bậc chi cây thuốc trong khu vực nghiên cứu	37
Bảng 4.7. Sự phân bố các họ, chi, loài cây thuốc trong các kiểu TTV ở khu vực nghiên cứu.....	38
Bảng 4.8. Sự phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở rừng thứ sinh tại KVNC....	39
Bảng 4.9. Sự phân bố các họ, chi, loài cây thuốc thuộc ngành Ngọc lan ở rừng thứ sinh trong khu vực nghiên cứu.....	40
Bảng 4.10. Sự phân bố các họ, chi, loài cây thuốc ở thảm cây bụi tại khu vực nghiên cứu.....	42
Bảng 4.11. Sự phân bố các họ, chi, loài thuộc ngành Ngọc lan tại thảm cây bụi.....	43
Bảng 4.12. Sự phân bố các họ, chi, loài trong thảm cỏ ở khu vực nghiên cứu....	45
Bảng 4.13. Sự phân bố các họ, chi, loài trong ngành Ngọc lan.....	46
Bảng 4.14. Thành phần dạng sống thực vật làm thuốc ở KVNC	48
Bảng 4.15. Các yếu tố địa lý cấu thành hệ thực vật làm thuốc ở KVNC	50
Bảng 4.15. Các bộ phận của cây được sử dụng làm thuốc	53
Bảng 4.16. Giá trị sử dụng cây thuốc chữa trị các nhóm bệnh	55
Bảng 4.17. Một số loài cây thuốc, công dụng và cách sử dụng.....	59
Bảng 4.18. Các loài cây thuốc có nguy cơ bị đe dọa tuyệt chủng tại khu vực nghiên cứu.....	64

DANH MỤC CÁC HÌNH

Hình 2.1. Sơ đồ bố trí ô dạng bản trong ô tiêu chuẩn.....	23
Hình 4.1. Biểu đồ số lượng các họ, chi loài thực vật làm thuốc trong các bậc taxon ở KVNC.....	34
Hình 4.2. Biểu đồ biểu diễn số lượng họ, chi, loài cây thuốc trong các kiểu thảm thực vật.....	38
Hình 4.3. Biểu đồ biểu diễn số lượng họ, chi, loài cây thuốc trong kiểu thảm rừng thứ sinh.....	40
Hình 4.4. Biểu đồ biểu diễn số lượng họ, chi, loài cây thuốc ngành Ngọc lan trong kiểu thảm rừng thứ sinh.....	41
Hình 4.5. Biểu đồ biểu diễn số lượng họ, chi loài cây thuốc trong thảm cây bụi.....	43
Hình 4.6. Biểu đồ biểu diễn số lượng họ, chi, loài cây thuốc ngành Ngọc lan trong thảm cây bụi.....	44
Hình 4.7. Biểu đồ biểu diễn số lượng họ, chi, loài cây thuốc trong thảm cỏ.....	46
Hình 4.8. Biểu đồ biểu diễn số lượng họ, chi, loài cây thuốc ngành Ngọc lan trong thảm cỏ.....	47
Hình 4.9. Biểu đồ biểu diễn thành phần dạng sống thực vật làm thuốc ở KVNC.....	48
Hình 4.10. Biểu đồ biểu diễn các yếu tố địa lý của thực vật làm thuốc ở KVNC.....	51